

УДК 343.2

DOI <https://doi.org/10.32782/klj/2021.4.43>**Шостак О. М.,**кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія»

**ПРО КРИМІНАЛІЗАЦІЮ БЕЗ ОЗНАК ЮРИДИЧНОЇ ОСМИСЛЕНОСТІ:
ЗАКОНОПРОЄКТ № 6084**

Анотація. 2 листопада 2021 року Верховною Радою України був ухвалений у першому читанні (за основою) проєкт закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень». Перед ухваленням законопроєкту № 6084 за основу в першому читанні Головним науково-експертним управлінням Верховної Ради України був наданий Висновок щодо юридичної відповідності цього законопроєкту нормам Конституції України, інших законодавчих актів, відповідності правилам юридичної техніки та здорового глузду щодо конструювання кримінально-правових норм. Урешті, був сформований перелік із чотирьох пунктів, кожен із яких окремо, а також усі в сукупності нищівно розгромили цей відверто юридично неякісний законопроєкт. Після ознайомлення із цим законопроєктним шедевром у редакції, поданий до другого читання, Головне юридичне управління підготувало й оприлюднило свої Зауваження, де була зосереджена увага на основних недоліках цього законопроєкту, що вже були раніше висловлені Головним науково-експертним управлінням, та наведені додаткові нові (більшість стосовно правил юридичної техніки під час конструювання кримінально-правових норм). Серед авторів законопроєкту № 6084 перелічено семеро осіб (Д.А. Шмигаль, С.К. Іонушас, М.Б. Радущкий, А.Є. Костін, Ю.Ю. Арістов, А.О. Радіна, І.О. Климпуш-Цинцадзе), двоє з них є Заслуженими юристами України (2021 рік), одна має юридичну освіту, а інші взагалі не мають юридичного фаху. Видається дивним, що авторський колектив із двома Заслуженими юристами України не може сформулювати без порушень змістовного, структурного за Кодексом, юридико-технічного (на рівні студента максимум 4 курсу юридичного вишу) положення проєкту навіть однієї (!) статті до Кримінального кодексу України. Варто стверджувати, що законопроєкт № 6084 за змістом та якістю його текстувального наповнення не відповідає вимогам законності, правилам юридичної техніки та викликає в разі більше зауважень за обсягом та можливістю інкорпорації у Кримінальний кодекс України, урешті, не спроможний досягти задекларованої мети ні *de jure*, ні *de facto*. Окрім того, він створює правову невизначеність, подвійну та надмірну криміналізацію, та з очевидністю призведе до проблем у правозастосуванні та додаткових корупційних ризиків у сфері кримінальної юстиції.

Ключові слова: алогічна криміналізація у сфері вакцинації від COVID-19, конструювання кримінально-правових норм, правила юридичної техніки, подвійна та надмірна криміналізація, правова невизначеність.

Shostak O. M. Criminalization lacking legal meaningfulness: draft law № 6084

Abstract. On November 2, 2021 the Verkhovna Rada of Ukraine adopted in first reading as basis draft law № 6084 “Concerning amending the Criminal Code of Ukraine by introducing criminal liability for forging documents in the sphere of preventive vaccination”. Before adopting this draft law № 6084 in first reading as basis the Major scientific-expert department of the Verkhovna Rada of Ukraine concluded on whether it was concordant with the Ukrainian Constitution, other laws, rules of legal technique and common sense at constructing those criminal norms. Finally, there were 4 points issued stating solely, or all in general, that this draft law is absolutely unsubstantial and lack quality of legal drafting. After familiarization with this draft law masterpiece for the second reading, the Main Legal Department of the Verkhovna Rada of Ukraine, noted same mistakes as already emphasized by the Major scientific-expert department, and underlined additional ones (most of them are connected with quality of legal drafting). Among the authors of the draft law № 6084 there are 7 persons (D.A. Shmigal, S.K. Ionushas, M.B. Radutsky, A.E. Kostin, Yu. Yu. Aristov, A.O. Radina, I.O. Klympush-Tsyntsadze), among which 2 persons are Honoured lawyers of Ukraine (2021), and one has legal professional education, other have no legal background at all. It looks really odd that such a group of authors with two Honoured lawyers of Ukraine can not construct without mistakes a meaningful, concordant with the CCU structure, according to legal drafting rules (as 4th year students of legal universities already do) draft law including just one (!) article to the Criminal Code of Ukraine. So, we

conclude that draft law № 6084 in its contents and quality of criminal norms construction does not comply with the principle of legality, rules of legal drafting and rises many more concerns as regards incorporation into the CCU, than even is apt to achieve its declared aim neither de jure, nor de facto. Besides, it creates legal uncertainty, double and exaggerated criminalization, and would obviously lead to further problems in its application and additional corruption risks in the sphere of criminal justice.

Key words: *Illogical criminalization in the sphere of COVID-19 vaccination, construction of criminal norms, rules of legal drafting, double and exaggerated criminalization, legal uncertainty.*

2 листопада 2021 р. Верховною Радою України (далі – ВРУ) був ухвалений у першому читанні (за основу) проєкт закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу (далі – КК) України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень» (постанова Верховної Ради України № 1845–ІХ від 2 листопада 2021 р.). Метою ухваленого законопроєкту декларується гарантування епідемічної безпеки населення в умовах поширення вакцинокерованих інфекційних хвороб, зокрема гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2 (далі – COVID-19). У межах цієї статті доцільно розглянути змістову та юридико-технічну якість цього законопроєкту, перспективи та складності у правозастосуванні в разі ухвалення його загалом, а також надати загальну оцінку законотворчої діяльності відповідної законотворчої групи авторів цього феноменального шедевра.

Доцільно вказати, що перед ухваленням законопроєкту № 6084 за основу в першому читанні Головним науково-експертним управлінням ВРУ був наданий Висновок [1] щодо юридичної відповідності цього законопроєкту нормам Конституції України, інших законодавчих актів, відповідності правилам юридичної техніки та здорового глузду щодо конструювання кримінально-правових норм. Урешті, був сформований перелік із 4-х пунктів, кожен із яких окремо, а також у своїй сукупності нищівно розгромили цей відверто юридично неякісний законопроєкт. Водночас законотворці не розгубилися у своїй юридичній неспроможності та змогли все ж протягнути цей законопроєкт для прийняття за основу.

Надалі, як повідомляється у Висновку Комітету з питань правоохоронної діяльності, на проєкт закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів,

що стосуються проведення профілактичних щеплень» (реєстр. № 6084), підготовлений до другого читання [2], за результатами розгляду пропозицій суб'єктів права законодавчої ініціативи було підготовлено порівняльну таблицю законопроєкту до другого читання, яка містить 77 пропозицій і поправок, з них 23 – ураховано (включаючи ті, що враховано частково та редакційно), 54 – відхилено. Під час підготовки законопроєкту до другого читання враховано пропозиції, якими уточнено назву законопроєкту та пропонуваної ст. 321–3 КК України, переглянуто санкції цієї статті, а також пропонується доповнити ст. 321–3 КК ч. 4 та передбачити звільнення від кримінальної відповідальності тих, хто добровільно повідомив про скоєне кримінальне правопорушення.

Урешті, після ознайомлення із цим законопроєктним шедевром у редакції, запропонованій до другого читання (у якій не враховані навіть і 30% поданих пропозицій і поправок), Головне юридичне управління підготувало й оприлюднило свої Зауваження [3], у яких зосереджено увагу на основних недоліках цього законопроєкту, що вже були раніше висловлені Головним науково-експертним управлінням, наведені додаткові нові (більшість стосуються правил юридичної техніки під час конструювання кримінально-правових норм). На огляді цих зауважень варто зупинитися детальніше, адже цікавинкою, серед іншого, є те, що змістовні та логічні доводи проти інтродукції лише однієї статті до КК України (із 4-ох частин обсягом на вісім речень), викладені на 4,5 сторінках.

Так, авторський колектив законопроєкту № 6084 можна схарактеризувати як осіб із «низьким рівнем фахової юридичної підготовки», яким, імовірно, бракує здорового глузду та здатності враховувати ті зауваження та правки, які були зроблені хоча б фахівцями своєї справи в апараті самої ж ВРУ. Справді хотілося б зрозуміти, чому з їхнього боку відбувається відверте нехтування слухними реко-

мендаціями колег, імітація дій нібито на благо населення, чи це через дефіцит розуміння або через засліплення владою та бажання насильства над громадянами України шляхом умисного прийняття «неприйнятного»?

Серед авторів законопроекту № 6084 перелічено 7 осіб (Д.А. Шмигаль, С.К. Іонушас, М.Б. Радущкий, А.Є. Костін, Ю.Ю. Арістов, А.О. Радіна, І.О. Климпуш-Цинцадзе), двоє з них є Заслуженими юристами України (2021 р.), одна має юридичну освіту, а інші взагалі не мають юридичного фаху. Тим більше видається дивним, що авторський колектив із двома Заслуженими юристами України не може сформулювати без порушень змістовного, структурного за Кодексом, юридико-технічного (на рівні студента максимум 4 курсу юридичного вишу) проєкту навіть однієї (!) статті до КК України, редакція якої, подана до другого читання, виглядає так:

«Ст. 321³. Підроблення документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень, їх збут та використання

1. Виготовлення з метою збуту, збут підроблених документів, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, –

караються штрафом від трьох тисяч до шести тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від двох до п'яти місяців, або обмеженням волі на строк до трьох років.

2. Внесення медичним працівником завідомо неправдивих відомостей до медичної документації або даних до електронної системи охорони здоров'я щодо проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб –

караються штрафом від чотирьох тисяч до восьми тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк від одного до трьох років.

3. Використання особою завідомо підроблених документів, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, – караються штрафом від однієї тисячі до двох

тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадськими роботами на строк до двохсот годин, або обмеженням волі на строк до двох років.

4. Особа, яка використала підроблені документи, які підтверджують проведення профілактичних щеплень проти особливо небезпечних інфекційних хвороб, звільняється від кримінальної відповідальності, якщо вона добровільно заявила про ці факти органу, службова особа якого згідно із законом наділена правом повідомляти про підозру, до отримання таким органом інформації про це кримінальне правопорушення з інших джерел».

Отже, серед основних зауважень до законопроекту № 6084 у вищевказаній редакції такі:

1. Незрозуміло коли на території України гостра респіраторна хвороба COVID-19, спричинена коронавірусом SARS-CoV-2, стала вакцинованою. З огляду на рівень вакцинації в таких країнах, як Великобританія, Франція, Ізраїль, Канада тощо, зокрема й після 3 та/або 4 бустерної дози, та відповідно кількості важких випадків COVID-19, що потребували госпіталізації пацієнтів, упевнено можна говорити про те, що такої якості «вакцинопрофілактика» не може «керувати» хоча б чимось, окрім звичайного поширення хвороби, що цілком вдається само собою і без застосування сумнівної вакцинації.

2. Цікаво, яким чином Заслужені юристи України не роздивилися, що предмет складу кримінального правопорушення, який ними пропонується, створює подвійну криміналізацію тотожних діянь, тобто створює фактичну конкуренцію кримінально-правових норм (коли діяння особи підпадає під зміст двох або більше статей КК України). Так, за підроблення, видачу та використання завідомо підроблених документів (зокрема, про вакцинацію) (ч. ч. 1 та 3 ст. 321–3 законопроекту) кримінальна відповідальність вже передбачена ст. 358 КК України, а за складання, видачу службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів, внесення нею до офіційних документів завідомо неправдивих відомостей, інше підроблення такою особою офіційних документів передбачена відповідальність ст. 366 КК України (ч. 2 ст. 321–3 законопроекту). До того ж, як слушно зазначено в Зауваженнях ГЮО [3], щодо необ-

хідності доповнення Особливої частини Кримінального кодексу України окремими спеціальними нормами (у даному випадку – нормою, що передбачає відповідальність за підроблення документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень) визначальним має бути суттєво підвищений рівень суспільної небезпеки відповідних діянь порівняно з діяннями, що вже передбачені загальними нормами. Натомість, кримінальні правопорушення, відповідальність за які пропонується встановити законопроектом, не вирізняються підвищеним ступенем суспільної небезпеки з огляду на покарання. Так, зіставлення, зокрема, санкцій ч. 3 ст. 321–3 КК України (у редакції законопроекту) та чинної редакції ч. 4 ст. 358 цього Кодексу (зважаючи на ч. 2 ст. 12 Кодексу) дозволяє дійти висновку, що за ступенем тяжкості зазначені діяння належать до категорії кримінальних проступків.

Отже, інтродукція ст. 321–3 до КК України є щонайменше необґрунтованою, логічно недоцільною, а фактично відверто помилковою та недолугою, порушує основоположний спеціальний кримінально-правовий принцип економії заходів кримінальної репресії, створює штучну та відверто шкідливу конкуренцію кримінально-правових норм під час кваліфікацій такого роду діянь. Утворюється юридична невизначеність (усупереч загальному принципу верховенства права та законності), веде до очевидного невинного та штучного розширення дискреційних повноважень правозастосовувачів, які на практиці створять очевидні опції для зловживань (хоча на це не звернули уваги шановні Заслужені юристи України, то хоча б пані А.О. Радіна, з огляду на її поважний антикорупційний досвід, могла б. Але ж, на жаль, ні).

До того ж цілком незрозуміло, як поважні автори законопроекту № 6084 вираховували та порівнювали (якщо ж такі активності були здійснені) характеристику суспільної небезпечності діяння, передбаченого пропонованою ст. 321–3, з наявними редакціями ст. ст. 358 та 366 КК України, та, урешті, навіть не спромоглися обґрунтувати підвищеного ступеня суспільної небезпечності запропонованої норми ст. 321–3 (як це вбачається із проекту санкцій норм за цією статтею).

3. Шокуючою вадою запропонованого законопроекту № 6084 є пропозиція авторів включити ст. 321–3 згаданого змісту до розд. XIII КК України «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення». Як цілком відомо студентам на початку 3 курсу юридичного вишу, Особлива частина КК України побудована за принципом значущості об'єкта кримінально-правової охорони, відповідна систематизація кримінально-правових норм здійснюється за родовими об'єктами кримінальних правопорушень у відповідні розділи КК України. Але ж чомусь автори-юристи про це, мабуть, забули, а автори-неюристи і не можуть знати. Сумно, що і на відповідні зауваження фахівців апарату ВРУ не реагують, водночас паплюжать структуру та зміст КК України такими юридично-неповноцінними намірами. Як підкреслено в Зауваженнях [3], основним безпосереднім об'єктом запропонованого складу кримінального правопорушення має визнаватися встановлений законодавством порядок обігу та використання відповідних документів, який забезпечує нормальну діяльність підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також права та законні інтереси фізичних осіб, порядок посвідчення фактів, що мають юридичне значення. Тобто йдеться про створення передумов для правомірної управлінської діяльності, підстави для відповідальності за посягання на яку передбачені розд. XV «Кримінальні правопорушення проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян та кримінальні правопорушення проти журналістів» Особливої частини Кримінального кодексу України. У свою чергу родовим об'єктом підроблення відповідних документів, що вчинене службовою особою, є встановлений законом порядок здійснення службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності своїх повноважень (розд. XVII «Кримінальні правопорушення у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг» Особливої частини Кримінального

кодексу України). Отже, внесення передбачених законопроектом змін до розд. XIII «Кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення» Особливої частини Кримінального кодексу України не враховує засад існуючої кримінально-правової доктрини щодо розмежування та визначення об'єкта кримінально-правової охорони.

4. Черговою екзотично-недолугою пропозицією авторського колективу є пропозиція саме юридико-технічного конструювання норм ст. 321–3. Так, колектив пропонує мікс із норм, цілковито забуваючи про те, що відповідно до правил конструювання кримінально-правових норм, кожна наступна частина статті містить норму більш суспільно небезпечну, аніж попередня, що втілено, зокрема, у санкції. Але ж на прикладі диспозицій та санкцій норм ч. ч. 1 та 3 ст. 321–3 така призвичаєна у КК України техніка не витримана. Так, згідно із Зауваженнями [3], за такого підходу законодавцем не враховуються усталені правила побудови юридичної конструкції норм Кодексу, відповідно до яких в інших частинах статей Особливої частини Кодексу описуються кваліфіковані склади злочинів, які відрізняються від основного складу злочину, передбаченого в ч. 1, за ступенем суспільної небезпеки, а тому – і за тяжкістю покарання. Отже, запропонована структура є винятком із загального правила. Тобто в разі ухвалення такої редакції статті це буде єдиний такий юридико-технічний «ляп» від шановних Заслужених юристів України та їхніх ко-авторів.

5. Іншим фантастично незграбним аспектом редакції ст. 321–3 законопроекту № 6084 є її ч. 4, де передбачений окремий вид звільнення від кримінальної відповідальності в разі вчинення особою діяння, передбаченого ч. 3 ст. 321–3. Одразу ж варто зазначити, що таке формулювання норми про звільнення від кримінальної відповідальності цілком не відповідає правилам конструювання так званих спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, що вже існують у КК України. Тобто чергова законопроектна новація авторського колективу не відповідає правилам юридичної техніки конструювання такого роду норм. Так, звертаючись знову ж до Зауважень

[3], за такого законодавчого підходу, незважаючи на те, що умови звільнення від кримінальної відповідальності, які містяться в Особливій частині КК України, формулюються по-різному з урахуванням характеру злочину та конкретної мети застосування такого звільнення, у частині реалізації формулювання «до отримання таким органом інформації про це кримінальне правопорушення з інших джерел» породжуватиметься правова невизначеність, що не відповідає приписам ст. 8 Конституції України.

З урахуванням викладеного варто стверджувати, що законопроект № 6084 за змістом та якістю його текстуального наповнення не відповідає вимогам законності, правилам юридичної техніки та викликає в разі більше зауважень за обсягом та можливістю інкорпорації у КК України, урешті, не спроможний досягти задекларованої мети ні *de jure*, ні *de facto*. Відверто дивно спостерігати ситуацію, коли авторський колектив законопроекту № 6084 у складі із семи осіб, серед яких двоє Заслужених юристи України й одна юрист за фахом, відверто нехтують принципами верховенства права та законності під час реалізації своїх криміналізаційних задумів. Власне, видається, що це від свідомого нехтування юридичними принципами для якоїсь сумнівної мети, адже з більшістю окреслених вад законопроект № 6084 вже був прийнятий за основу і в майже тотальному вигляді (окрім лише його дивакуватої за конструкцією та змістом ч. 4 ст. 321–3) поданий до другого читання із свідомим ігноруванням законотворцями адекватних та виважених зауважень із боку апарату ВРУ. Видається, що тамтешні фахівці більш кваліфіковані, аніж команда сумнівних за якістю своєї основної діяльності законотворців.

Змістовно-юридична убогість цього законопроекту полягає в тому, що він не надає реальних інструментів для вирішення питань, пов'язаних із заходами непоширення інфекційної хвороби, а лише їх декларує, створює правову невизначеність, подвійну та надмірну криміналізацію, з очевидністю призведе до проблем у правозастосуванні та до додаткових корупційних ризиків.

Парадоксальність та нерозв'язність суперечності між штучною системою контролю за вакцинопрофілактикою (залишаючи наразі

осторонь питання її якості, ефективності та безпечності), її фактичною примусовістю, хоча декларованою добровільністю, урешті приведе нас до тривіального висновку, що побудована на прихованому насильстві засобами кримінального права система норм буде мати вкрай низьку ефективність та постійно порушуватися винахідливими особами. Отже, ігнорування таких нікчемних кримінально-правових приписів і надалі зумовить недовіру та нехтування приписами законотворців населенням, поширить водночас таке ставлення і на інші спроби держави «спричинити добро» у цій та інших сферах, активізує народний опір такого роду

«узаконеному» насильству. Урешті це призведе до нової хвилі розчарування в якості державного управління, зокрема і засобами кримінального права, зокрема зусиллями Заслужених юристів України.

Криміналізація певних діянь, як відомо, є найсуворішим засобом соціального контролю за поведінкою осіб. Урешті, гостро окреслюючи недоліки законопроекту № 6084, хотілося б бачити, що якість законопроектної роботи законотворців покращиться та, як це вимагається у правовій державі, відповідатиме вимогам принципів права, правилам юридичної техніки та здорового глузду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Висновок Головного науково-експертного управління ВРУ від 18.10.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830.
2. Висновок Комітету з питань правоохоронної діяльності на проєкт закону України «Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за підробку документів, що стосуються проведення профілактичних щеплень» (реєстр. № 6084), підготовлений до другого читання від 17.11.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830.
3. Зауваження Головного юридичного управління від 24.11.2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72830.